

Stichting Teylers Museum Vrienden Fonds

De Minister voor Rechtsbescherming
Drs. S Dekker

Haarlem, 19 februari 2019

Excellentie,

1. De stichting Stichting Teylers Museum Vrienden Fonds, gevestigd te Haarlem (hierna **TMVF**), maakt graag gebruik van de gelegenheid te reageren op het Conceptwetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties (hierna het **Voorstel**), dat op 21 december 2018 voor internetconsultatie is gepubliceerd.
2. TMVF heeft ten doel het bevorderen van de bloei van het Teylers Museum te Haarlem en tracht dat doel mede te realiseren door het ter beschikking stellen van gelden aan het Teylers Museum. Zij verwerft die gelden van particuliere en zakelijke donateurs. TMVF beoogt niet het maken van winst en heeft de culturele ANBI status.
3. Het Voorstel verplicht stichtingen zoals TMVF tot openbaarmaking van de naam en woonplaats van ‘grote’ donateurs, alsmede tot publicatie van de balans en de staat van baten en lasten door deponering bij het handelsregister. TMVF heeft ten aanzien van beide aspecten bedenkingen.
4. Publicatie van donateursgegevens kan ernstige negatieve gevolgen hebben voor de fondsenwerving. Het Concept voor de Memorie van Toelichting (hierna **MvT**) op het Voorstel onderkent dit ook (pag. 6):

Een donateur kan vanwege uiteenlopende redenen niet willen dat zijn identiteit bekend wordt, bijvoorbeeld omdat hij niet wenst dat openbaar wordt welke bedragen hij heeft te besteden. Dit kan - onverhoopt - ook tot een afname van donaties leiden.

De MvT gaat na deze constatering overigens uitsluitend in op de verhouding tussen de publicatieverplichting en de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming, die regels geeft voor de verwerking van de persoonsgegevens van natuurlijke personen. Dit wekt de indruk dat de regering de voor onder meer de culturele sector dramatische consequentie van afname van de geefbereidheid, van weinig belang acht.

5. Hoewel het aantal grote donaties (als bestreken door het Conceptwetsvoorstel) dat TMVF jaarlijks ontvangt beperkt is, vormt het een groot percentage van het in totaal ontvangen bedrag.
Vele donateurs hechten aan privacy en anonimiteit, onder meer uit overtuiging (“doe goed in stilte”) en overwegingen van veiligheid. De publicatieplicht, als genoemd in het voorstel, kan reden zijn voor potentiële schenkers om van een (omvangrijke) donatie af te zien. Gezien het belang van deze schenkingen, zou dat bijzonder nadelig zijn voor TMVF (en daarmee het Teylers Museum).

6. Overigens wenst TMVF ook op principiële gronden de wensen van haar begunstigers wat betreft privacy te kunnen respecteren. Donateurschap gaat in beginsel uitsluitend de gever en de ontvanger wat aan. Zie ook de MvT (pag. 6):

Het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer is gewaarborgd in artikel 10 Grondwet en artikel 8 EVRM. De verplichting voor maatschappelijke organisaties om een donatieoverzicht openbaar te maken met daarin de namen en woonplaats van grote donateurs raakt aan de privacy van die donateurs.

7. Inbreuken op de exclusiviteit van de relatie tussen gever en ontvanger moeten gerechtvaardigd worden door grotere belangen. Dienaangaande stelt de MvT (pag. 5):

In het licht van bovenstaande wordt onderkend dat een transparantieverplichting voor maatschappelijke organisaties een beperking van grondrechten inhoudt, die rechtvaardiging behoeft.

De beperking heeft een legitiem doel; deze wordt noodzakelijk geacht in onze democratische samenleving in het belang van de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten en voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. De verplichting heeft tot doel om transparantie bij maatschappelijke organisaties te waarborgen omdat is gebleken dat zij kwetsbaar zijn voor beïnvloeding leidend tot onwenselijk gedrag.

8. In de MvT is geen enkele nadere concrete of cijfermatige onderbouwing te vinden van de beweerdelijke noodzakelijkheid in het belang van de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten en voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Evenmin wordt aangegeven hoe of wanneer zou zijn gebleken dat maatschappelijke organisaties kwetsbaar zijn voor beïnvloeding leidend tot onwenselijk gedrag.

Dit zijn ontoelaatbare omissies in de MvT. De afweging óf een beperking van grondrechten wordt gerechtvaardigd kan slechts worden gemaakt als een feitelijke en concrete onderbouwing van de noodzaak tot inbreuk wordt gegeven. Zolang die onderbouwing er niet is en de omvang van het beweerdelijke probleem dus volledig onduidelijk is, moet ervan worden uitgegaan dat het belang van de grondrechten dient te prevaleren. Als dat anders zou zijn en de regering zou kunnen volstaan met blote niet onderbouwde beweringen zoals die hierboven zijn geciteerd, zou de bescherming van grondrechten illusoir worden.

9. In de belangenafweging betreffende de rechtvaardiging van de beperking van grondrechten dient overigens ook aandacht te worden besteed aan het feit dat het Voorstel kennelijk ongeveer 350.000 (!) organisaties en hun donateurs treft. Dat betekent dat het te adresseren probleem wel een enorme omvang zou moeten hebben, alvorens van een afdoende rechtvaardiging zou kunnen worden gesproken.

10. Naar verluidt is het Voorstel vooral geïnspireerd door de mogelijkheid dat belanghebbenden uit het Midden Oosten (en mogelijk Rusland) invloed trachten te verwerven in Nederlandse maatschappelijke organisaties. In de MvT heeft de regering zulks om haar moverende redenen echter niet expliciet benoemd. Zou dat inderdaad het geval zijn en zou de regering zulks alsnog verduidelijken, dan kan dit belang natuurlijk met een veel gerichter wetsvoorstel worden gediend, bijvoorbeeld door een verplichting om donaties die direct of indirect afkomstig zijn bij AmvB aan te wijzen landen, te melden aan een overheidsorgaan. De mogelijke inbreuk die zulks zou vormen op het anti-discriminatiebeginsel wordt misschien wel gerechtvaardigd door het te dienen belang en is bovendien veel kleiner dan de inbreuk op de grondrechten van de vele grotere donateurs. De proportionaliteit zou daarmee ook zijn

gediend, evenals door het feit dat in een dergelijke constructie van de door het Voorstel bestreken 350.000 organisaties, waarschijnlijk slechts enkele tientallen met daadwerkelijke consequenties te maken krijgen.

11. In dit verband verdient opmerking dat de in het Voorstel genoemde mogelijkheid van vrijstelling bij AMvB van maatschappelijke organisaties die minder kwetsbaar worden geacht voor onwenselijke beïnvloeding, niet gelijk gesteld kan worden aan het niet geraakt worden door een wet.
12. Ten overvloede, en zonder aan de bovenbeschreven principiële bezwaren af te doen, wijst TMVF erop dat zij als Algemeen nut beogende instelling (ANBI) reeds aan een aantal verplichtingen betreffende administratie en publicatie moet voldoen. Voorts hanteert het (uit vrijwilligers bestaande) bestuur van TMVF de Governance Code Cultuur voor zover van toepassing als normatief kader voor goed bestuur. De daarin opgenomen principes gaan mede in op het belang van onafhankelijkheid. Het bestuur dient er onder meer zorg voor te dragen dat de artistieke integriteit en onafhankelijkheid die voor een culturele organisatie wezenlijk zijn, worden gewaarborgd. Het bestuur doet dit zowel intern als in de verhouding met subsidiënten, sponsors, private en overige financiers. Het bestuur van TMVF zal zich mede daarom altijd voor zover mogelijk vergewissen van de identiteit (en UBO) van (grotere) donateurs en de herkomst van hun vermogen en bij twijfels dienaangaande de donatie weigeren.
13. Ook de regering onderkent het belang van schenken voor de samenleving, getuige onder meer de giftenaftrek voor de inkomstenbelasting en de Geefwet. De giftenaftrek is recentelijk echter al vergaand ingeperkt en de culturele sector ziet de consequenties daarvan met zorg tegemoet. Te vrezen valt dat de verplichting tot publicatie van donateursgegevens een nog weer verdergaande hindernis opwerpt voor de geefbereidheid. Het is derhalve niet wenselijk dat het Voorstel tot wet wordt verheven.
14. Betreffende de verplichting tot openbaarmaking van de balans en de staat van baten en lasten door deponering bij het handelsregister wijst de MvT erop dat met name stichtingen die geen intern toezicht of ander extern verantwoordingsmechanisme hebben, aantrekkelijk kunnen zijn voor financieel-economisch misbruik, zoals belasting- of faillissementsfraude, terrorismefinanciering of witwassen. Om die reden wordt voorgesteld om stichtingen die niet verplicht zijn om een jaarrekening of een met de jaarrekening vergelijkbare financiële verantwoording openbaar te maken, te verplichten om jaarlijks de balans en staat van baten en lasten te publiceren. Wederom kunnen bij AMvB bepaalde categorieën stichtingen die minder kwetsbaar worden geacht voor financieel-economisch misbruik worden vrijgesteld van de verplichting tot het openbaar maken van de balans en de staat van baten en lasten aan de hand van objectieve, niet-discriminatoire criteria (pag. 8 MvT).
15. Uit het vervolg van de MvT blijkt dat de regering met name voordelen ziet in deze publicatieplicht voor (het gemak van) onderzoek betreffende de naleving, alsmede handhaving van overtreding van regelgeving.
16. Ook wat betreft deze publicatieplicht is in de MvT is geen enkele onderbouwing te vinden van de omvang van het beweerdelijke probleem van financieel-economisch misbruik. Mede gezien de door achtereenvolgende regeringen immer met de mond beleden wenselijkheid van deregulering, zou toch verwacht mogen worden dat alvorens een wetsvoorstel wordt geïntroduceerd dat tot een toename van regeldruk voor vele honderdduizenden rechtspersonen leidt, studie is uitgevoerd betreffende de noodzaak van regelgeving en dat terzake ook wordt gerapporteerd in de MvT. In het onderhavige geval is daarvan geen sprake, zodat het ervoor gehouden moet worden dat die noodzaak ontbreekt.

17. Zowel het Openbaar Ministerie als de fiscus beschikken reeds over vergaande opsporingsbevoegdheden die hen onder omstandigheden de mogelijkheid geven tot het vorderen van informatie van stichtingen. Het komt dan ook niet geloofwaardig over dat openbaarmaking van de balans en de staat van baten en lasten door deponering bij het handelsregister door bij benadering 218.000 niet-commerciële stichtingen, veel zinvols aan die opsporings- en handhavingsmogelijkheden zou bijdragen. Een zodanige toename van regeldruk wordt er zeker niet door gerechtvaardigd.
18. Om de zojuist genoemde redenen moet ook dit onderdeel van het Voorstel worden ingetrokken.
19. Tenslotte spreekt TMVF haar verwondering uit over de passages in de MvT die zijn gewijd aan de met het Voorstel gemoeide regeldrukkosten. Het feit dat het Voorstel ziet op maatschappelijke organisaties en niet op commerciële rechtspersonen actief in het handelsverkeer, betekent nog niet dat aansluiting kan worden gezocht bij “de standaarden om de regeldruk voor burgers te berekenen” (uurtarief van € 15).
20. Het bestuur van TMVF bestaat uit vrijwilligers, die in hun reguliere werkzaamheden allen een veel hogere kostprijs dan € 15 per uur hebben. Een correcte benadering van de regeldrukkosten houdt ook daarmee rekening. Voorts wordt wat betreft het voldoen aan regelgeving veelvuldig overleg gevoerd met werknemers van het Teylers Museum, die ook een veel hogere kostprijs hebben. TMVF vermoedt dat haar situatie gebruikelijk is bij vele met haar vergelijkbare organisaties. Het genoemde uurtarief is derhalve een schromelijke onderschatting en hetzelfde geldt voor de in de MvT genoemde noodzakelijke tijdsbesteding.

Hoogachtend,
Namens Stichting Teylers Museum Vrienden Fonds

Jhr. Mr. H.C. van Geen
Voorzitter